

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Radovana Havelce a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína a JUDr. Tomáše Rychlého v právní věci žalobkyň: a) **A. A.**, a b) **nezl. V. A.**, zastoupena zákonnou zástupkyní žalobkyní a), obě zastoupené JUDr. Štěpánem Pastorkem, Ph.D., advokátem se sídlem Praha 2, Španělská 770/2, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 936/3, o kasační stížnosti žalobkyň proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. 9. 2024, č. j. 175 Az 1/2024 – 66,

t a k t o :

- I. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. 9. 2024, č. j. 175 Az 1/2024 – 66, **se zrušuje.**
- II. Rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 7. 3. 2024, č. j. OAM-892/ZA-ZA11-ZA06-2023, **se zrušuje** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyním na náhradě nákladů řízení o žalobě a o kasační stížnosti částku ve výši 29 701 Kč, a to do 30 dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku, k rukám jejich zástupce JUDr. Štěpána Pastorka, Ph.D.

Odůvodnění:

[1] Rozhodnutím žalovaného ze dne 7. 3. 2024, č. j. OAM-892/ZA-ZA11-ZA06-2023, žalobkyním nebyla udělena mezinárodní ochrana podle § 12, § 13, § 14, §14a a § 14 zákona č. 325/199 Sb., o azylu (dále jen „zákon o azylu“).

[2] Proti rozhodnutí žalovaného podaly žalobkyně [žalobkyně a) rovněž za svoji nezletilou dceru, žalobkyni b)] žalobu, kterou krajský soud výše uvedeným rozsudkem zamítl.

[3] K námitkám týkajícím se deficitů při zjišťování skutkového stavu věci krajský soud nejprve připomněl, že klíčovým aspektem správního řízení je povinnost správního orgánu zjistit skutečný stav podle § 3 správního řádu a poskytnout účastníkům prostor pro uplatnění všech skutkových tvrzení. Konstatoval, že žalovaný opatřil dostatečné podklady pro rozhodnutí a žalobkyně měly možnost vyjádřit se k podkladům a uvést veškeré důvody žádosti. Obecná žalobní námitka o nedostatečně zjištěném skutkovém stavu byla neurčitá, neboť z ní neplynulo, jaké konkrétní skutečnosti měly být dále zjišťovány. Krajský soud odkázal na konstantní judikaturu Nejvyššího správního soudu, podle níž hrají tvrzení žadatele o mezinárodní ochranu zásadní roli, a správní orgán je hodnotí v kontextu objektivních informací o zemi původu. Uvedl, že se žalovaný podrobně zabýval všemi zákonnými důvody pro udělení mezinárodní ochrany podle § 12 až § 14b zákona o azylu, přičemž své závěry přesvědčivě odůvodnil. K námitce o údajné neaktuálnosti podkladů krajský soud konstatoval, že žalovaný vycházel z informací OAMP z července a srpna 2023, které byly v době rozhodnutí z března 2024 dostatečně aktuální. Žalobkyně ani v žalobě neuvedla žádné konkrétní nové skutečnosti, které by tyto podklady zpochybňovaly. Žalobní námitky označil krajský soud celkově za obecné s tím, že žalobkyně pouze opakuje tvrzení ze správního řízení, aniž by se konkrétně vymezila proti závěrům napadeného rozhodnutí.

[4] Při provedeném ústním jednání krajský soud provedl důkaz usnesením Evropského parlamentu ze dne 13. 9. 2023, které však vyhodnotil jako politickou deklaraci neobsahující konkrétní skutkové poznatky, jež by byly v rozporu s podklady žalovaného.

[5] Krajský soud přisvědčil žalovanému, že jedním z motivů žádosti byla snaha žalobkyně o legalizaci pobytu po neprodloužení zaměstnanecké karty manžela žalobkyně a), což v souladu s konstantní judikaturou není zákonným důvodem pro udělení azylu ani humanitárního azylu. Zabýval se nicméně i tvrzenou politickou aktivitou žalobkyně a) v Bělorusku. Uvedl, že přestože se účastnila protestů v roce 2020 a sdílela příspěvky na sociálních sítích, nevyplývá z těchto aktivit pronásledování ve smyslu § 12 zákona o azylu. Žalobkyně a) nebyla členkou politické strany, po incidentu v září 2020 pobývala v Bělorusku téměř rok bez potíží a v roce 2023 se do země vrátila za účelem vyřízení dokladů, kdy jí byl bez problémů vydán cestovní pas. Tyto skutečnosti podle soudu nesvědčí o jejím reálném ohrožení.

[6] Dále krajský soud uvedl, že podmínky § 13 zákona o azylu (sloučení rodiny) nebyly naplněny, neboť manžel žalobkyně není držitelem mezinárodní ochrany. U humanitárního azylu podle § 14 citovaného zákona krajský soud připomněl, že je založen na aplikaci správního uvážení, jehož soudní přezkum je omezen na kontrolu zákonnosti a procesní správnosti jeho užití. Okolnosti hodné zvláštního zřetele, jako je vysoký věk, závažný

pokračování

zdravotní stav či humanitární katastrofa v zemi původu, v případě žalobkyně shodně se žalovaným nenalezl.

[7] Krajský soud aproboval i závěr žalovaného o neexistenci důvodů pro udělení doplňkové ochrany dle § 14a zákona o azylu. Zdůraznil, že žalobkyně neuvedly konkrétní tvrzení zakládající reálnou hrozbu vážné újmy. Obecná námitka o nedemokratické povaze režimu v Bělorusku nemůže sama o sobě zakládat nárok na mezinárodní ochranu. Krajský soud připomněl, že azyl nelze poskytovat plošně všem občanům země s autoritářským režimem, a odkázal na judikaturu kasačního soudu, podle níž je třeba o azyl žádat bezprostředně po vzniku azylových důvodů. Žádost podaná až po hrozícím ukončení pobytu v hostitelské zemi svědčí spíše o snaze legalizovat pobyt.

[8] Pokud jde o námitku směřující k porušení procesních pravidel v řízení před žalovaným, tu krajský soud označil za zcela nekonkrétní, neboť žalobkyně neoznačily žádné konkrétní pochybení.

[9] Krajský soud proto uzavřel, že žalovaný zjistil skutkový stav dostatečně, postupoval v souladu se zákonem a své rozhodnutí řádně odůvodnil. Žalobu proto podle § 78 odst. 7 s. ř. s. zamítl.

[10] Proti napadenému rozsudku podaly žalobkyně (dále jen „stěžovatelky“) kasační stížnost z důvodů, které podřadily pod § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“).

[11] Stěžovatelky nejprve zrekapitulovaly skutkový stav věci. Uvedly, že stěžovatelka a) spolu s manželem aktivně podporovali běloruskou opozici v průběhu prezidentských voleb v roce 2020 – pomáhali s distribucí plakátů, letáků, opozičních vlajek a náramků, sbírali podpisy na podporu kandidatury opozice a zajišťovali logistiku pro volební shromáždění. Stěžovatelka a) sama lepila nálepky a letáky, rozdávala náramky a šířila informace o správném hlasování. Po volbách, které vyhrál Alexandr Lukašenko, a po následných represích proti opozici, pokračovala v opoziční činnosti, s manželem poskytli úkryt demonstrantům a ona sama byla jednou pronásledována. Po narození stěžovatelky b) již do přímých akcí nezasahovala, ale sdílela opoziční příspěvky na sociálních sítích. Rodina se kvůli obavám z pronásledování často stěhovala a skrývala. V září 2020 získala stěžovatelka a) polské humanitární vízum, které však rodina nevyužila kvůli blížícímu se porodu. Do České republiky vycestoval v dubnu 2021 nejprve manžel stěžovatelky a), stěžovatelky pak v srpnu 2021. Stěžovatelky tvrdí, že v Bělorusku v té době nepobývaly „bez problémů“, ale musely se často stěhovat, jejich byt byl sledován. Po příjezdu do ČR stěžovatelka a) podala žádost o pobytové oprávnění za účelem sloučení rodiny. Rodina cestovala přes Istanbul, aby se vyhnula požadavku na povolení k vycestování od KGB. V ČR žili do února 2023, kdy odjeli do Běloruska vyměnit cestovní doklady. Popisují přitom podezřelou a zdlouhavou proceduru vydání dokladů, opakované telefonáty z policie vyzývající manžela k dostavení se na služebnu. Cestu zpět do ČR proto uskutečnili přes Litvu, nikoli Polsko, aby předešli možnému zadržení. Po návratu do ČR zjistil manžel stěžovatelky a), že mu zaměstnavatel nezákonně ukončil pracovní poměr, čímž zanikla i platnost jeho zaměstnanecké karty a nebylo možné ji obnovit. Rodina tím přišla o možnost legálního pobytu; stěžovatelky původně vůbec nechtěly žádat o mezinárodní ochranu, stěžovatelka a) a její manžel zde

chtěli pracovat a pobývat legálně. Žádost o udělení mezinárodní ochrany podaly stěžovatelky až 2. 7. 2023, a to z obavy z trestního stíhání a vážné újmy v případě návratu. Manžel stěžovatelky a) vede vlastní řízení o mezinárodní ochraně, které dosud probíhá.

[12] Stěžovatelky rozdělily své námitky do několika okruhů.

[13] Předně poukazují na to, že jako cizinky neznalé českého právního řádu nebyly schopny adekvátně polemizovat s jednotlivými pasážemi rozhodnutí žalovaného; proto požádaly o ustanovení advokáta, což ovšem nebylo krajským soudem vyslyšeno. Advokát, který jim byl ustanoven v řízení o kasační stížnosti, je nekontaktoval, a doplnil stížnost bez konzultace s nimi, což považují za nesprávné. Následně si zvolily vlastního zástupce a ustanovení původního advokáta bylo Nejvyšším správním soudem zrušeno.

[14] Pokud jde o hodnocení existence azylových důvodů ve smyslu § 12 zákona o azylu, stěžovatelky argumentují, že pojem „*zastávání politických názorů*“ [písm. b) citovaného ustanovení] je širší, než pojem „*uplatňování politických práv a svobod*“ [písm. a)]. Stěžovatelka a) a její manžel aktivně vyjadřovali své politické názory účastí na demonstracích, výrobou a distribucí protirežimních tiskovin a poskytováním úkrytu demonstrantům. Jejich činnost byla více než pouhá účast sympatizanta; měli přístup do zákulisí opozičních aktivit, a jejich spolupracovníci byli zatčeni nebo uprchli na základě humanitárních víz. Tato činnost překračuje pouhou účast sympatizantů a představuje reálnou expozici proti režimu. Uvedené stěžovatelky doložily již ve správním řízení na flash-disku. Stěžovatelky odkazují na judikaturu Nejvyššího správního soudu (zejména rozsudky č. j. 5 Azs 20/2014-44 a č. j. 10 Azs 278/2019-57), podle níž není rozhodující intenzita či rozsah uplatňování politických práv, ani to, zda stěžovatel působí veřejně nebo je členem politické strany. Podstatné je, zda jeho činnost vyvolala pronásledování nebo alespoň oprávněný strach z něj. Jakkoli se může žalovanému zdát zapojení stěžovatelky a) do protirežimních aktivit v kontextu pronásledování vedoucích představitelů opozice nevýznamné, nelze existenci hrozby jejího pronásledování bez dalšího odmítnout. Podle stěžovatelek žalovaný nehodnotil riziko, které jim hrozí v návaznosti na jejich identifikaci jako aktivních podporovatelů opozice. S odvoláním na názory vyslovené v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 1 Azs 3/2020-70, zdůrazňují, že i sympatizant opoziční strany, který aktivně vyjadřuje politický názor, může být pronásledován a má nárok na azyl. Stěžovatelka a) byla například aktivně pronásledována po volbách při lepení plakátů, přičemž běloruské orgány o její aktivitě věděly, mj. i od souseda O., který byl uvězněn, případně mohla být identifikována prostřednictvím nástroje na rozpoznání obličejů účastníků demonstrací (KIPOD); rodiče manžela stěžovatelky byli v této souvislosti rovněž kontaktováni. Napadené rozhodnutí ani rozsudek krajského soudu nicméně žádné další hodnocení nebezpečí neobsahuje.

[15] Jakkoli stěžovatelka a) dosud nebyla postihnuta za své politické aktivity, posuzování udělení mezinárodní ochrany podle § 12 písm. b) zákona o azylu musí vycházet z přiměřené pravděpodobnosti budoucího pronásledování. Neobstojí hodnocení krajského soudu, že politické aktivity rodiny stěžovatelek nebyly natolik významné, aby o ně státní orgány jevily zájem, jen proto, že jim bylo v letech 2021 a 2023 umožněno vycestovat. Stěžovatelky odkazují na judikaturu, například rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31. 10. 2022, č. j. 32 Az 57/2020-33, podle níž není rozhodující míra zapojení do protirežimní činnosti; budoucí hrozba pronásledování má být posouzena na základě konfrontace tvrzení žadatele

pokračování

s informacemi o zemi původu. Pouhá absence předchozího postihu neznámá, že pronásledování nehrozí. Podle rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 30 Az 37/2018-73 odůvodněný strach nemusí vycházet pouze z vlastní zkušenosti žadatele. Stěžovatelky předložily relevantní informace o pronásledování jiných osob se sympatiemi k opozici, přičemž nikdo nevyvrátil možnost, že by se stejné příkoří mohlo týkat i jich. Tento princip potvrzuje i rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 Azs 227/2017-33, který zdůrazňuje prospektivní hodnocení rizika budoucího pronásledování. Podle stěžovatelek žalovaný při hodnocení rizika nebral adekvátně v úvahu charakter Běloruska, kde dochází k systematickému porušování lidských práv, svévolnému zadržování účastníků demonstrací, mučení či nezákonným popravám. Stěžovatelky jsou toho názoru, že přednesly zcela vyčerpávajícím způsobem svůj azylový příběh. Tyto závěry bylo nutné konfrontovat s prostředím země původu, jak plyne z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 3. 2008, č. j. 4 Azs 103/2007-63. Žalovaný ani krajský soud však tyto okolnosti nezohlednili, hledali důvody, proč je negovat či zlehčit a z dostupných zpráv o zemi původu mylně vyhodnotili, že stěžovatelkám nic nehrozí.

[16] Stěžovatelka a) popsala konkrétní incident při vylepování protirežimních plakátů v době těsně před porodem, kdy byla pronásledována dobrovolníkem režimu. Tento případ ukazuje, že bezpečnostní riziko bylo reálné, přičemž žalovaný, potažmo krajský soud, jej spekulativně odmítli na základě argumentu, že těhotná žena by nemohla utéct. Stěžovatelka a) poskytla detailní vysvětlení, proč útěk proběhl úspěšně, včetně znalosti terénu a pomoci rodiny, a doložily situaci vizualizací. Rovněž připomínají povinnost správního orgánu vycházet z tvrzení žadatele, pokud není vyvráceno; to plyne i z rozsudků Nejvyššího správního soudu č. j. 5 Azs 66/2008 a č. j. 6 Azs 235/2004). Tvrzení o incidentu nelze vyvrátit pouze spekulativním argumentem, že těhotná žena by nemohla být pronásledována.

[17] Stěžovatelkám je rovněž vytýkáno, že ze země původu vycestovaly bez větších problémů na základě českého povolení k pobytu. Tento argument je však podle stěžovatelek lichý. Bezproblémové vycestování neznámá, že osoba není pronásledována, ani že jí pronásledování nehrozí v budoucnu. Jak konstatuje Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 4. 1. 2018, č. j. 10 Azs 254/2017-40, orgány vydávající cestovní doklady nemusí disponovat informacemi o všech represivních akcích státních složek proti „nepohodlným“ osobám; vydání cestovního dokladu tedy automaticky nevylučuje riziko pronásledování. Obdobný závěr vyplývá z rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 32 Az 57/2020-33, podle něhož je povinností správního orgánu shromáždit veškeré relevantní informace, pokud chce spolehlivě tvrdit, že bezproblémové vycestování eliminuje riziko pronásledování. Stěžovatelky dále odkazují na rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 5 Azs 73/2024-59, týkající se běloruského státního občana, z něhož se podává, že „[ž]alovaný nečinil vůbec žádná skutková zjištění k otázkám, jaké osoby jsou ke KGB předvolávány, z jakého důvodu a jak často k tomu dochází a zda mohou být takové osoby následně postihovány, případně jakým způsobem. Stejně tak ve správním spisu chybí jakékoliv informace o tom, zda dochází ke zpětnému ztotožňování osob, které se zúčastnily protirežimních demonstrací, prostřednictvím programu na rozpoznávání obličejů, a jestli k tomu dochází obzvláště u osob, které se po určité době vracejí do Běloruska ze zahraničí.“ Stejná pochybení lze identifikovat rovněž v případě stěžovatelek. Nejvyšší správní soud poukázal v odkazovaném rozsudku na informaci o Bělorusku ze dne 22. 7. 2022, kterou zpracoval žalovaný, a která uvádí, že i řadové protestující byli vystaveni různým obviněním a trestům, včetně odnětí svobody, a to i za zdánlivě banální skutky

(například barvu ponožek). Tyto okolnosti potvrzují, že při návratu do Běloruska by mohlo dojít k zpětnému ztotožnění a perzekuci stěžovatelky a) a jejího manžela jako aktivních účastníků protirežimních akcí.

[18] Stěžovatelka a) při ústním jednání před krajským soudem předložila seznam osob, které byly po návratu ze zahraničí zadrženy a perzekuovány; tyto skutečnosti se však v rozhodnutí ani rozsudku nijak neprojeví. Závěry žalovaného a krajského soudu o neexistenci přiměřené pravděpodobnosti pronásledování jsou tak nedostatečně odůvodněné a nemají oporu ve spise.

[19] Žalovaný i krajský soud opakovaně argumentují, že stěžovatelky podáním žádosti o mezinárodní ochranu usilovaly o legalizaci pobytu v situaci, kdy již neměly možnost pobývat na základě předchozího povolení podle zákona o pobytu cizinců; legalizace pobytu je nicméně dle stěžovatelek přirozenou součástí každé žádosti o mezinárodní ochranu a sama o sobě nemůže být důvodem k jejímu zamítnutí. Judikatura Nejvyššího správního soudu (rozsudky č. j. 5 Azs 6/2011-49; č. j. 8 Azs 27/2019-52) potvrzuje, že podání žádosti účelově nebo z důvodu legalizace pobytu, nevylučuje právo na mezinárodní ochranu. Prodleva mezi opuštěním země původu a podáním žádosti je relevantní pouze pro hodnocení věrohodnosti, nikoli účelovosti žádosti, což plyne i z rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 3 Azs 119/2004-50. I vydání polského humanitárního víza svědčí o profilovém zařazení stěžovatelek do skupiny osob potenciálně ohrožených pronásledováním; žalovaný však tuto skutečnost neověřoval a nepřihlédl k ní. Stěžovatelky mají za to, že není rozhodující, že žádost o mezinárodní ochranu podaly až poté, co již nemohly déle pobývat na území ČR na základě povolení podle zákona o pobytu cizinců; vysvětlily, že žádost podaly až v létě 2023, protože jejich primárním cílem bylo pobývat mimo území Běloruska a celá rodina chtěla přirozeně zachovat svůj pobyt podle zákona o pobytu cizinců. Tento postup odpovídá i doporučením žalovaného, že cizinci mají primárně hledat možnosti pobytu podle uvedeného zákona a azyl využít až v nezbytných případech. Stěžovatelky zdůrazňují, že „opožděné“ podání žádosti bylo nesprávně vyhodnoceno jako zásadní přítěžující okolnost, v důsledku čehož jejich azylovému příběhu nebyla věnována adekvátní pozornost.

[20] Stěžovatelky dále namítají, že v řízení nebyl zohledněn nejlepší zájem dítěte, jak ukládá čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Stěžovatelka b) je nezletilá, stále ještě v útlém věku, a proto je na stěžovatelky nutné nahlížet jako na zranitelné osoby ve smyslu § 2 odst. 1 písm. i) zákona o azylu. Judikatura správních soudů potvrzuje, že nejlepší zájem dítěte je nutné zohlednit (například rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 6. 2015, č. j. 1 Azs 39/2015-56, a ze dne 30. 9. 2011, č. j. 7 As 103/2011-54; obdobně judikoval i Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 19/16, ze dne 1. 8. 2016). Stejný princip uznává i Evropský soud pro lidská práva (viz věc *Jeunesse proti Nizozemsku*, stížnost č. 12738/10), který konstatoval, že nejlepší zájem dítěte by měl být předním hlediskem a musí mu být přiznána náležitá váha, i když není rozhodujícím kritériem. Stěžovatelky mají v ČR zázemí a nucené vycestování by pro ně bylo obtížné. Stěžovatelka a) již na jednání před krajským soudem vyjádřila obavu, že po návratu do Běloruska by stěžovatelka b) mohla být odebrána a umístěna do dětského domova, což podle stěžovatelek představuje reálné riziko pomsty vládního režimu, jak se to děje mnoha identifikovaným demonstrantům.

pokračování

[21] Závěrem stěžovatelky zdůrazňují, že ústní jednání před krajským soudem bylo spíše formální a nemělo vliv na konečné rozhodnutí. Stěžovatelka a) na jednání předložila důležité dokumenty, včetně rozhodnutí Nejvyššího správního soudu k obdobným případům a zprávy Evropského parlamentu o situaci lidských práv v Bělorusku. Krajský soud však přijal pouze posledně uvedenou zprávu, ostatní dokumenty označil za zbytečné. Stěžovatelka a) při jednání pocítila nedostatek pozornosti, přičemž soudce s ní téměř nekomunikoval. Během jejího projevu trvajícího 1 hodinu a 15 minut se stěžovatelka a) snažila upozornit na případy Bělorusů, kterým byla po návratu z EU odepřena ochrana a kteří byli následně sledováni a trestně stíháni. Tyto informace stěžovatelka doplnila zprávami od známých rodiny, podle nichž běloruská policie a KGB udržují databáze demonstrantů a při překračování hranic provádějí sledování, výsledky a kontrolu komunikace. Navzdory obsáhlému projevu stěžovatelky a) se tyto informace v odůvodnění rozsudku neodrazily, a stěžovatelky proto mají pocit, že soudní jednání bylo zbytečné a jejich hlas nebyl slyšen.

[22] Pokud jde o přijatelnost kasační stížnosti, stěžovatelky namítají nedostatečné zjištění skutkového stavu vztahujícího se k postoji běloruských orgánů k osobám navracějícím se ze zahraničí a poukazují na možné zpětné identifikování účastníků opozičních protestů a související perzekuci, která by mohla ovlivnit jejich hmotněprávní situaci. Podle stěžovatelek nelze taková pochybení v rámci přezkumu přijatelnosti kasační stížnosti *prima facie* vyloučit, jak plyne z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 10. 2024, č. j. 5 Azs 73/2024-59).

[23] Žalovaný ve svém vyjádření ke kasační stížnosti konstatoval, že považuje kasační stížnost za nedůvodnou. Zdůrazňuje, že kasační stížnost nesměřuje proti rozhodovacím důvodům krajského soudu, ale pouze proti azylovému rozhodnutí, a postrádá formulaci konkrétních kasačních důvodů dle § 103 odst. 1 s. ř. s. Z tohoto důvodu považuje kasační stížnost za nepřijatelnou (§ 104 odst. 4 s. ř. s.) a navrhuje její odmítnutí. Dále žalovaný shrnuje, že stěžovatelka a) nebyla členkou politické strany, účastnila se jen několika povolebních demonstrací a po narození dcery byla aktivní pouze na sociálních sítích. Do ČR vycestovala v srpnu 2021 legálně a v roce 2023 se spolu s rodinou vrátila do Běloruska za účelem výměny cestovních dokladů. Nové pasy jí byly vydány bez problémů, běloruské hranice překročila bez potíží a nebyla nijak zadržena. Podle žalovaného tyto okolnosti svědčí o tom, že stěžovatelky nejsou osobami pronásledovanými státní mocí. K hodnocení důkazů žalovaný uvádí, že skutkový stav zjistil dostatečně a na základě aktuálních, objektivních a vícezdrojových informací o zemi původu, jak to plyne z rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 1 Azs 105/2008-81. Nově předložené důkazy považuje za irelevantní, protože měly být uplatněny již v předchozích fázích řízení. Rovněž zdůrazňuje, že institut azylu není univerzálním prostředkem ochrany před jakýmkoli bezprávím, ale má sloužit jen v zákonem vymezených případech pronásledování. V tomto případě žalovaný považuje tvrzení stěžovatelek spíše za snahu legalizovat pobyt v ČR, což má být ovšem řešeno podle zákona o pobytu cizinců, nikoli prostřednictvím azylového řízení. Závěrem konstatuje, že stěžovatelky jen rozšiřují původní žalobní námitky a spekulují o možných scénářích při návratu do vlasti, aniž by tato tvrzení měla reálný základ. Námitky považuje za nedůvodné a navrhuje kasační stížnost v případě jejího věcného posouzení zamítnout, případně odmítnout pro nepřijatelnost.

[24] Stěžovatelky v dalším podání doplnily svou argumentaci o aktuální zprávu Zvláštní zpravodajky OSN pro lidská práva v Bělorusku Anaïs Marin ze dne 9. 5. 2024. Podle jejich názoru je sice notorií, že v Bělorusku dochází k systematickému pronásledování odpůrců režimu, přesto považují za potřebné doložit konkrétní aktuální informace, které dokládají, že ústrky se netýkají pouze vedoucích představitelů opozice, ale zasahují *de facto* každého, kdo se staví proti režimu prezidenta Lukašenka. Ze zprávy vyplývá, že právní řád byl upraven tak, aby zpětně legalizoval represivní opatření a posílil beztrestnost státních orgánů. Zároveň byla zavedena omezení týkající se osob žijících v zahraničí a jejich rodin. Nemožnost prodloužit platnost cestovního pasu v zahraničí vede k riziku ztráty státní příslušnosti. Od roku 2020 bylo více než 300 000 Bělorusů donuceno opustit zemi a podle informací Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva bylo jen v roce 2023 při návratu do Běloruska zatčeno nejméně 207 osob. Návrat osob v exilu proto nelze považovat za bezpečný. Ve zprávě se dále uvádí případy zadržení na hranicích, administrativní postihy za sdílení informací z nezávislých médií a odsouzení osob za tzv. „*extremistické činy*“, často v nepřítomnosti a bez záruk spravedlivého procesu. Lidskoprávní organizace *Human Constanta* zdokumentovala přes 2 500 případů pronásledování podle zákona o správních přestupcích, typicky trestáním za „*lajkování*“ či přeposílání „*extremistických*“ příspěvků na sociálních sítích. V praxi to znamená opakovaná krátkodobá uvěznění. Podle *Viasna Human Rights Centre* dochází v průměru k 17 svévolným zatčením denně, vězňům je odíráán přístup k právnímu zastoupení a kontaktu s rodinami. Tyto skutečnosti dokládají, že v případě nuceného návratu by stěžovatelky čelily reálnému riziku pronásledování a nelidského či ponižujícího zacházení.

[25] V dalším doplnění kasační stížnosti stěžovatelky předložily rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 31. 3. 2025, č. j. 42 Az 2/2024-58, jímž bylo zrušeno rozhodnutí žalovaného ve věci manžela stěžovatelky a) [a otce stěžovatelky b)]. Tento rozsudek se skutkově týká totožného případu, neboť manžel stěžovatelky a) se účastnil stejných volebních a povolebních protestů v roce 2020/2021 a uváděl obdobné obavy z návratu do země původu. Krajský soud v uvedeném rozsudku konstatoval, že z *Informace OAMP – Bělorusko* ze dne 17. 8. 2023 vyplývá, že po represi organizátorů protestů se běloruské úřady zaměřily na pronásledování běžných účastníků, jejich případy medializovaly a pro tyto účely zřídily databázi „*BESporiadki*“. Ta je využívána k zatýkání, policejním a daňovým kontrolám, hraničním prověrkám a i k vylučování z pracovních příležitostí. Podle zprávy bylo v roce 2023 za účast na protestech odsouzeno 470 osob a přibližně 400 osob měsíčně je stíháno za související aktivity. Krajský soud vyhodnotil, že žalovaný sice uvedenou informaci obstaral, ale její obsah ve svém rozhodnutí nezohlednil a omezil se na konstatování, že rodina v minulosti neměla problémy s úřady a mohla vycestovat; opomenul tak vyhodnotit, zda rodině nehrozí pronásledování právě s ohledem na aktuální informace o pokračujících represích, které se začaly týkat i řadových účastníků protestů až s časovým odstupem. Stěžovatelky se domnívají, že uvedený rozsudek je třeba vzít při rozhodování v jejich věci v potaz, neboť se jedná o skutkově i právně shodný případ.

[26] Před vlastním meritorním přezkumem napadeného rozsudku se musel Nejvyšší správní soud zabývat otázkou přijatelnosti kasační stížnosti. Podle § 104a odst. 1 s. ř. s., Nejvyšší správní soud odmítne kasační stížnost ve věcech, v nichž před krajským soudem rozhodoval specializovaný samosoudce, *pokud tato stížnost svým významem podstatně nepřesahuje vlastní zájmy stěžovatele*. Kasační soud se vymezením pojmu „*podstatný přesah*“

pokračování

vlastních zájmů stěžovatele“ již zabýval při výkladu § 104a s. ř. s. ve znění účinném do 31. 3. 2021 (srov. jeho usnesení ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006-39). Zde formulovaná kritéria přijatelnosti kasační stížnosti jsou použitelná i po novele § 104a odst. 1 s. ř. s., která s účinností od 1. 4. 2021 rozšířila okruh případů, při jejichž přezkumu se posuzuje přijatelnost kasační stížnosti (viz usnesení tohoto soudu ze dne 16. 6. 2021, č. j. 9 As 83/2021-28).

[27] Při rozhodování o (ne)přijatelnosti kasační stížnosti Nejvyšší správní soud vychází z judikatorně ustálených kritérií (srov. usnesení jeho rozšířeného senátu ze dne 25. 3. 2021, č. j. 8 As 287/2020-33, odst. [52]), pramenících ze závěrů již zmiňovaného usnesení č. j. 1 Azs 13/2006-39. O přijatelnou kasační stížnost se podle tohoto usnesení může jednat v následujících typových případech: 1) kasační stížnost se dotýká právních otázek, které dosud nebyly judikaturou NSS řešeny, 2) kasační stížnost se týká právních otázek, které jsou dosavadní judikaturou řešeny rozdílně, 3) je dána potřeba učinit judikaturní odklon, 4) v napadeném rozsudku bylo shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do hmotněprávního postavení stěžovatele. O takové pochybení se může jednat tehdy, pokud: a) krajský soud ve svém rozhodnutí nerespektoval ustálenou a jasnou soudní judikaturu a nelze navíc vyloučit, že k tomuto nerespektování nebude docházet i v budoucnu, b) krajský soud v jednotlivém případě hrubě pochybil při výkladu hmotného či procesního práva.

[28] Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost přijatelnou ve smyslu § 104a odst. 1 s. ř. s., neboť v projednávané věci krajský soud (stejně jako před ním i žalovaný) pochybil způsobem, který mohl mít zásadní dopad na hmotněprávní postavení stěžovatelek. Tato pochybení se týkají nezohlednění nedostatečného zjištění skutkového stavu věci, respektive nesouladu spisového materiálu s obsahem rozhodnutí žalovaného a absence vymezení a hodnocení nejlepšího zájmu nezletilého dítěte. Vzhledem k povaze a závažnosti těchto pochybení je dán důvod pro věcný přezkum napadeného rozsudku.

[29] S ohledem na konstatovanou přijatelnost kasační stížnosti přezkoumal Nejvyšší správní soud napadený rozsudek v rozsahu kasační stížnosti a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Ve věci rozhodl bez nařízení jednání za podmínek vyplývajících z § 109 odst. 2 věty první s. ř. s.

[30] Kasační stížnost je důvodná.

[31] Úvodem Nejvyšší správní soud konstatuje, že při svém rozhodování nepřihlížel k doplnění kasační stížnosti, které bylo podáno původně ustanoveným zástupcem stěžovatelek, jenž byl následně zproštěn svého ustanovení. Zohlednil totiž výslovné tvrzení stěžovatelek, že s tímto ustanoveným zástupcem nekomunikovaly a nebyly s ním v kontaktu; jím podané doplnění kasační stížnosti tak neodráží vůli a pokyny stěžovatelek. Nejvyšší správní soud proto při posuzování věci vycházel výlučně z doplnění kasační stížnosti podané advokátem, kterého si stěžovatelky zvolily samy.

[32] Nejprve se Nejvyšší správní soud zabýval namítaným procesním pochybením krajského soudu, tedy tvrzením stěžovatelek, že jim v řízení o žalobě nebyl, ani přes jejich žádost, ustanoven zástupce z řad advokátů. Tato námitka není důvodná. Ze spisu krajského

soudu jednoznačně vyplývá, že se soud touto žádostí zabýval a usnesením ze dne 28. 4. 2024, č. j. 175 Az 1/2024-25, žádost stěžovatelek zamítl. Důvodem zamítnutí byla skutečnost, že stěžovatelka a) vyplnila formulář o svých majetkových poměrech neúplně, čímž znemožnila řádné posouzení své sociální situace. Krajský soud ji přitom již předtím výslovně upozornil (přípis ze dne 24. 4. 2024, č. j. 175 Az 1/2024-21), že v případě nedostatečně vyplněného formuláře nebude možné návrhu na ustanovení zástupce vyhovět. Ve vztahu ke stěžovateli b), která je nezletilá, krajský soud správně dovodil, že její majetkové poměry jsou odvislé od poměrů jejích zákonných zástupců, zde konkrétně matky – stěžovatelky a). Jestliže tedy nebyly věrohodně doloženy poměry stěžovatelky a), nebylo možné přiznat nárok na ustanovení zástupce ani stěžovatele b). Tento postup krajského soudu je v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího správního soudu, podle níž je povinností účastníka řízení tvrdit a doložit skutečnosti svědčící o jeho nemajetnosti, přičemž soud není povinen aktivně zjišťovat majetkové poměry účastníka, pokud ten sám neposkytne dostatečné podklady (například rozsudky ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004-50, nebo ze dne 9. 5. 2021, č. j. 3 As 50/2021-32).

[33] Pokud jde o věcné posouzení věci, ve vztahu k otázce načasování podání žádosti o mezinárodní ochranu je třeba zdůraznit, že podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu platí, že cizinec by měl žádost o udělení mezinárodní ochrany podat bez zbytečného odkladu, tedy zpravidla ihned poté, co mu to okolnosti umožní. Podání žádosti až s časovým odstupem, může svědčit o účelovosti takového postupu, zejména pokud lze z okolností usuzovat, že hlavním motivem je snaha legalizovat pobyt na území České republiky (srov. například rozsudky ze dne 20. 10. 2005, č. j. 2 Azs 423/2004-81, ze dne 9. 2. 2006, č. j. 2 Azs 137/2005-51, ze dne 27. 8. 2003, č. j. 4 Azs 7/2003-60, či ze dne 30. 6. 2004, č. j. 7 Azs 138/2004-44, č. 397/2004 Sb. NSS). Je však nutno současně zdůraznit, že ani v situaci, kdy je zjištěno, že jediným důvodem podání žádosti o mezinárodní ochranu je snaha o legalizaci pobytu, není správní orgán zproštěn povinnosti zabývat se existencí případných azylově relevantních důvodů, které by mohly odůvodnit poskytnutí mezinárodní ochrany (viz rozsudek ze dne 18. 5. 2011, č. j. 5 Azs 6/2011-49). Samotná účelovost podání žádosti nemůže vést k jejímu automatickému zamítnutí bez řádného posouzení všech tvrzených skutečností ve světle zákona o azylu.

[34] V nyní projednávané věci této povinnosti dostali žalovaní i krajský soud, neboť se tvrzeními stěžovatelky a) ve vztahu k podmínkám pro udělení mezinárodní ochrany podle zákona o azylu věcně zabývali. Neomezili se tedy pouze na konstatování účelovosti podání žádosti z důvodu snahy o legalizaci pobytu na území České republiky. Krajský soud sice poukázal na možnou účelovost podané azylové žádosti v souvislosti s potřebou stěžovatelek zajistit si na území ČR pobytový status, nezpochybnil však základní argument stěžovatelek, že jejich primární motivací bylo setrvat mimo území Běloruska a využít k tomu nejprve možnosti, které jim poskytoval zákon o pobytu cizinců na území České republiky.

[35] Nejvyšší správní soud však souhlasí se stěžovatelkami, že skutkový stav, který byl žalovaným vzat za základ napadeného rozhodnutí, a jenž byl následně aprobován krajským soudem, neodpovídá obsahu správního spisu a nebyl řádně vyhodnocen. Tato situace je obdobná jako v řízení o žádosti manžela stěžovatelky a), k němuž stěžovatelky předložily rozsudek krajského soudu č. j. 42 Az 2/2024-58 (viz odst. [25] výše). Ze správního spisu totiž

pokračování

vyplývají skutečnosti, které žalovaný ve svém rozhodnutí buďto zcela pominul, nebo je nevyhodnotil v kontextu tvrzení stěžovatelek. Krajský soud pak tyto závěry bez dalšího převzal, aniž by se sám důsledně seznámil s obsahem podkladů, z nichž žalovaný vycházel. Takový postup je v rozporu s požadavkem na řádný soudní přezkum správního rozhodnutí ve smyslu § 75 odst. 1 a 2 s. ř. s., a zároveň zakládá rozpor skutkového stavu s obsahem správního spisu, tj. vadu dle § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s.

[36] Stěžovatelka a) již v řízení před žalovaným uváděla a dokládala, že v zemi původu vykonávala politické aktivity namířené proti režimu A. Lukašenka. Konkrétně se účastnila mítinků na podporu opozičních kandidátů v prezidentských volbách v roce 2020, povolebních protestů (do narození dcery), vylepovala plakáty, rozdávala letáky, šila a distribuovala bílé náramky jako symbol odporu, atd. Tato tvrzení nebyla žalovaným ani krajským zpochybněna, nicméně byla bagatelizována s odkazem na to, že stěžovatelka a) v minulosti neměla v zemi původu žádné potíže s úřady, s výjimkou incidentu, kdy měla v pokročilém stádiu těhotenství utíkat před mužem pracujícím pro policii, který ji přistihl při lepení plakátů, a jenž byl vyhodnocen s ohledem na její stav, za nevěrohodný. Dále bylo poukázáno na skutečnost, že rodina stěžovatelky začátkem roku 2023 vycestovala do Běloruska za účelem vyřízení cestovních dokladů, které jim byly bez obtíží vydány, a zemi následně bez problémů opustila. Žalovaný i krajský soud vyhodnotili i obavy stěžovatelky, že mohla být zadržena na hranici (pročež zvolila jinou trasu, než na kterou měla zakoupené jízdenky), jako nedůvodné. Dovodili, že případné zadržení mohlo nastat již při výdeji cestovních dokladů, což se však nestalo.

[37] Žalovaný při hodnocení situace v Bělorusku ve vztahu k azylovému příběhu stěžovatelek vycházel z *Informace OAMP – Bělorusko – Současná situace účastníků protestů proti výsledkům prezidentských voleb konaných v roce 2020* ze dne 17. 8. 2023 (dále též jen „Informace“), která je součástí správního spisu. Krajský soud se touto informací rovněž zabýval a vyhodnotil ji jako aktuální. Dovodil však, že stěžovatelka a) neuvedla žádné konkrétní skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že od doby vydání uvedených materiálů došlo ke zhoršení bezpečnostní situace, a potvrdil závěr žalovaného, že jí v zemi původu nehrozí žádné azylově relevantní nebezpečí.

[38] Ačkoli lze souhlasit s tím, že uvedená Informace byla v době vydání rozhodnutí žalovaného aktuální, nelze konstatovat, že byla žalovaným a krajským soudem skutečně vyhodnocena ve vztahu ke konkrétním azylově relevantním tvrzením stěžovatelky. Z této Informace totiž mj. vyplývá, že po represí organizátorů protestů, kteří byli buď nuceni odejít do exilu, nebo byli uvězněni, se běloruské úřady následně zaměřily na pronásledování běžných účastníků těchto protestů. Jejich případy byly medializovány a represivní opatření vůči nim nadále pokračují. V roce 2023 bylo za účast na protestech v letech 2020/2021 odsouzeno 470 osob, přičemž přibližně 400 osob měsíčně je nově stíháno za aktivity související s těmito událostmi. Ministerstvo vnitra zřídilo databázi *BESporiadki*, v níž jsou evidováni účastníci nepovolených protestů. Tato databáze je využívána k zatýkání, policejním, daňovým a hraničním kontrolám, jakož i při výběrových řízeních do zaměstnání. Dále je využíván rovněž systém *Kipod*, software na rozpoznávání obličejů, identifikace na základě aktivit na sociálních sítích a sítě informátorů. Z uvedené Informace dále plyne, že během první poloviny roku 2023 se objevily případy tzv. pohovorů s navracejícími se osobami. Podle oslovených organizací nedochází každodenně

k incidentům u všech takových osob, často se ale stává, že pohovory a hledání osob, které již byly identifikovány, probíhají rovněž na hranicích. Zároveň je v Informaci uvedeno, že nejde o systematickou strategii uplatňovanou vždy a na každou osobu přecházející hranice.

[39] Z uvedené Informace je tedy zřejmé, že i v době vydání rozhodnutí žalovaného byli v Bělorusku nadále pronásledováni jednotlivci za účast na protestech souvisejících s prezidentskými volbami v roce 2020. Žalovaný sice tuto informaci obstaral jako podklad pro rozhodnutí, avšak její obsah dostatečně nevyhodnotil ve vztahu k tvrzením stěžovatelky, která bez přihlédnutí k těmto závěrům bagatelizoval, jestliže konstatoval, že stěžovatelka neměla v zemi původu žádné potíže s úřady, mohla bez obtíží vycestovat a následně se vrátit pro nový cestovní doklad. Žalovaný se nezabýval možností, že stěžovatelka by mohla být právě v souvislosti s její účastí na protestech v budoucnu vystavena pronásledování, přestože dosud pronásledována nebyla. Jak vyplývá z citované Informace, běloruské úřady začaly účastníky protestů pronásledovat až s časovým odstupem a nikoli zcela systematicky. Hodnocení přiměřené pravděpodobnosti pronásledování ve smyslu § 12 písm. b) zákona o azylu, tak nebylo provedeno řádně, neboť nereflektovalo relevantní informace obsažené ve správním spise, což svědčí o neúplném a nesprávném vyhodnocení skutkového stavu. Jak již bylo uvedeno výše, obsahem Informace se kromě žalovaného nezabýval ani krajský soud, jenž pouze převzal závěr žalovaného, že stěžovatelce po návratu do vlasti žádné azylově relevantní nebezpečí nehrozí. Tím však stejně jako žalovaný zcela pominul podstatnou část správního spisu, jejíž vyhodnocení mohlo mít zásadní význam pro posouzení důvodnosti žádosti o mezinárodní ochranu. Skutkový stav, který byl základem napadeného rozhodnutí, je tak v rozporu se správním spisem.

[40] Ačkoli stěžovatelka tuto námitku v žalobě neuplatnila zcela konkrétně, z její argumentace je zřejmé, že měla za to, že žalovaný její azylový příběh vyhodnotil nesprávně a povrchně a obstaral si o situaci v zemi jejího původu nesprávné informace. V žalobě výslovně uvedla, že informace použité žalovaným nejsou aktuální, že žalovaný měl posoudit situaci v zemi původu důkladněji a přesněji zjistit skutečný stav věci. Stěžovatelka a) v žalobě (a při jednání před krajským soudem) uváděla konkrétní skutečnosti, které korespondují s obsahem citované Informace. Mimo jiné poukazovala na to, že *„nejdříve byli zavíráni známí členové opozice, pak represe dopadají i na běžné občany“*, že *„už čtyři roky probíhají v Bělorusku represe“*; zmiňovala i konkrétní případy osob zadržených v roce 2023 po návratu ze zahraničí, a to i přesto, že Bělorusko navštěvovaly pravidelně. Nejvyšší správní soud má za to, že ačkoli byla žaloba formulována místy obecně a stylisticky neuspořádaně, což lze přičíst skutečnosti, že stěžovatelky jsou cizinky bez právního vzdělání, z jejího obsahu je zřejmé, že námitky směřovaly k tomu, že skutkový stav byl ve vztahu k situaci v Bělorusku zjištěn nedostatečně a nesprávně. Jelikož se ve spisu nacházejí informace, které podporují tvrzení stěžovatelek, měl se jimi žalovaný, potažmo též krajský soud zabývat a jejich azylový příběh vyhodnotit i s ohledem na tam uvedené skutečnosti.

[41] Krajský soud tedy pochybil, pokud při přezkumu rozhodnutí žalovaného nekriticky převzal jeho skutkové závěry, aniž by se sám důsledně seznámil s obsahem podkladů, z nichž žalovaný vycházel. Pokud krajský soud nevěnoval dostatečnou pozornost obsahu správního spisu, zejména podkladovým informacím, ačkoli námitky stěžovatelek směřovaly i k nesprávnému hodnocení skutkového stavu ve vztahu k situaci v Bělorusku, a pouze důvěřoval závěrům žalovaného, které nereflektují obsah jím pořízené Informace, nelze jeho

pokračování

postup považovat za zákonný. Závěr, že stěžovatelkám po návratu do země původu nehrozí žádné nebezpečí, tak nekoresponduje s obsahem spisu a nemůže za zjištěné situace obstát. Závěry žalovaného a krajského soudu, že stěžovatelkám nesvědčí žádný z důvodů pro přiznání mezinárodní ochrany, jsou tedy předčasné.

[42] Důvodná je také další námitka stěžovatelek poukazující na nedostatečné hodnocení azylového příběhu nezletilé stěžovatelky b), včetně posouzení rizik, která jí hrozí. Toto posouzení mělo být provedeno v souladu s principem *nejlepšího zájmu dítěte*. Žalovaný, stejně jako krajský soud, nereflektovali skutečnost, že ve věci vystupuje nezletilé dítě, a že je tedy jejich povinností identifikovat a adekvátně zohlednit nejlepší zájem dítěte.

[43] Nejvyšší správní soud v minulosti vyslovil, že jakkoli je zájem dítěte podle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte „*předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí a států, které jsou smluvní stranou úmluvy, jsou povinny zajistit, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli (čl. 9 Úmluvy), nelze tyto principy samy o sobě podřadit pod další, nad rámec zákonem o azylu stanovené důvody pro udělení mezinárodní ochrany a správní soud nemá žádnou zákonnou možnost žalobou napadené rozhodnutí s odvoláním na výše uvedené principy zrušit*“ (rozsudek ze dne 5. 11. 2008, č. j. 9 Azs 14/2008-57, č. 1943/2009 Sb. NSS; srov. též rozsudek ze dne 23. 5. 2018, č. j. 6 Azs 67/2018-29, odst. [28]). Nepřisvědčil proto tvrzení, že „*v řízení o azylu se zkoumá nejlepší zájem dítěte. Nejlepší zájem dítěte se totiž zkoumá (posuzuje) ve vztahu k přiměřenosti správního vyhoštění stěžovatelky (či obecně v pobytových otázkách a s tím souvisejících řízeních). Tato otázka v azylovém řízení z povahy věci, dle ustálené judikatury, nenachází své místo*“ (usnesení ze dne 4. 11. 2020, č. j. 1 Azs 273/2020-24, odst. [12]; srov. též usnesení ze dne 27. 9. 2016, č. j. 6 Azs 166/2016-28, odst. [26]).

[44] Uvedená východiska však byla následně korigována s ohledem na novější judikaturu Soudního dvora Evropské Unie (SDEU). Ten zdůraznil, že nejlepší zájem dítěte je u nezletilého žadatele prvořadým hlediskem i v řízení o udělení mezinárodní ochrany. Podle SDEU „*nejlepší zájem dítěte musí být zohledňován nejen při věcném posuzování žádostí týkajících se dětí, ale musí mít rovněž, prostřednictvím zvláštních procesních záruk, vliv na rozhodovací proces, který vede k tomuto posouzení. Jak totiž uvedl Výbor OSN pro práva dítěte, výraz ‚nejlepší zájem dítěte‘ ve smyslu tohoto čl. 3 odst. 1 odkazuje současně na hmotné právo, výkladovou zásadu a procesní pravidlo [viz všeobecný komentář č. 14 (2013) Výboru pro práva dítěte o právu dítěte na to, aby byl prvořadým hlediskem nejlepší zájem dítěte (čl. 3 odst. 1), CRC/C/GC/14, bod 6]⁷ (k tomu podrobně rozsudek SDEU ze dne 11. 6. 2024, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, C-646/21, bod 73). Platí, že „[p]ři všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte“ (čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie). Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte je třeba „náležitě zohlednit zásadu celistvosti rodiny, blaho a sociální vývoj nezletilé osoby, otázky bezpečnosti a ochrany a přání nezletilé osoby s přihlédnutím k jejímu věku a vyspělosti“ (bod 18 odůvodnění kvalifikační směrnice). Při individuálním posouzení žádosti o mezinárodní ochranu musí být zohledněn také „*věk žadatele, aby na základě jeho osobní situace bylo možno určit, zda by jednání, kterým žadatel byl nebo mohl být vystaven, mohla být považována za pronásledování nebo vážnou újmu*“ [čl. 4 odst. 3 písm. c) kvalifikační směrnice]. Takové pronásledování může mít mimo jiné podobu jednání namířeného „*proti dětem*“ [čl. 9 odst. 2 písm. f) kvalifikační směrnice]. Stěžovatelka a) při jednání před krajským soudem vyjádřila obavu,*

že po návratu do Běloruska by mohla být nezletilá stěžovatelka b) rodičům odebrána a umístěna do dětského domova. Tento scénář podle stěžovatelek představuje reálné riziko pomsty ze strany běloruského vládního režimu, který se údajně zaměřuje na osoby spojené s protesty, jak je naznačeno v jejich azylovém příběhu. Stěžovatelky ve své argumentaci upozorňovaly na skutečnost, že v Bělorusku jsou rodiče, kteří jsou považováni za politicky nepohodlné, často vystaveni represivním opatřením, včetně separace jejich dětí, což v případě stěžovatelky b) považují za reálnou hrozbu.

[45] SDEU dospěl k závěru, že čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie „*musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby příslušný vnitrostátní orgán rozhodl o žádosti o mezinárodní ochranu podané nezletilou osobou, aniž konkrétně určil v rámci individuálního posouzení nejlepší zájem této nezletilé osoby*“ (rozsudek ve věci *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, bod 82). Platí též, že „*[d]louhodobý pobyt v členském státě, zejména pokud se shoduje s dobou, během níž si nezletilý žadatel utvářel svou identitu, by [...] mohl být podle čl. 4 odst. 3 této směrnice ve spojení s čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie zohledněn pro účely posouzení žádosti o mezinárodní ochranu založené na takovém důvodu pronásledování*“ (bod 83 tohoto rozsudku).

[46] Je tedy zřejmé, že správní orgán nemůže v řízení o žádosti nezletilého dítěte o mezinárodní ochranu nahlížet na tohoto žadatele jako na pouhý objekt, o němž rozhodují jiní, ani ho stavět do role pasivního pozorovatele událostí (což platí i pro jiná správní či soudní řízení srov. nálezn Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. II. ÚS 2866/17, bod 44). Z čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie a čl. 3 Úmluvy o právech dítěte zároveň vyplývá povinnost správního orgánu vymezit nejlepší zájem nezletilého dítěte, které žádá o mezinárodní ochranu, a při rozhodování o jeho žádosti k němu přihlídnout. Nejde o samostatný důvod pro udělení mezinárodní ochrany nezletilému dítěti v některé z jejich forem, nýbrž o hledisko, které by mělo ve výsledku zamezit tomu, aby rozhodnutí o žádosti nepřipustně zasáhlo do jeho práv či oprávněných zájmů. Toto hledisko může mít význam například při posuzování důvodnosti udělení národního humanitárního azylu podle § 14 zákona o azylu. (srov. rozsudek tohoto soudu ze dne 27. 8. 2025, č. j. 5 Azs 176/2024-59).

[47] Rozhodnutí žalovaného se ve vztahu ke stěžovatelce b) omezilo toliko na konstatování důvodu, pro který nebylo možné s ohledem na její nízký věk provést její výslechy (viz str. 7 rozhodnutí). *Nejlepší zájem nezletilého dítěte* však v odůvodnění rozhodnutí identifikován nebyl, a veškeré důvody pro neudělení mezinárodní ochrany byly odvozeny výlučně od situace stěžovatelky a). Přestože je situace stěžovatelky b) do značné míry odvislá od azylově relevantních tvrzení jejích rodičů, z ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu jednoznačně vyplývá, že individuální vymezení a posouzení nejlepšího zájmu dítěte nesmí v rozhodnutí absentovat. Krajský soud se v napadeném rozsudku k osobě nezletilé stěžovatelky b) a k otázce jejího nejlepšího zájmu rovněž nijak nevyjádřil. Tímto pochybením založil ve vztahu ke stěžovatelce b) nepřezkoumatelnosti svého rozsudku pro nedostatek důvodů. Nejvyšší správní soud si je vědom, že námitka týkající se absence posouzení nejlepšího zájmu dítěte nebyla stěžovatelkami výslovně uplatněna již v žalobě, nicméně krajský soud byl povinen tuto vadu, fakticky spočívající v nepřezkoumatelnosti žalobou napadeného rozhodnutí, odhalit z úřední povinnosti. Tuto vadu však přehlédl a otázkou přezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí se výslovně nezabýval.

pokračování

[48] Pokud jde o námitky stran průběhu jednání před krajským soudem, Nejvyšší správní soud v tomto směru neshledal žádné pochybení, které by mohlo mít vliv na zákonnost napadeného rozsudku. Krajský soud provedl důkaz navržený stěžovatelkami, konkrétně zprávu o situaci v oblasti lidských práv v Bělorusku, a při svém rozhodování zohlednil i tvrzení stěžovatelek, která shledal obsahově shodnými s tvrzeními uvedenými v podané žalobě, případně v řízení před žalovaným. Pokud jde o předkládané rozsudky Nejvyššího správního soudu, těmi nebylo nutno provádět dokazování (§ 121 občanského soudního řádu, § 64 s. ř. s.). Pokud stěžovatelky namítaly, že jim v průběhu jednání chyběl oční kontakt či vyšší pozornost soudce, jde o tvrzení právně irelevantní. K tvrzení, že překlad nebyl proveden zcela přesně, postačí uvést, že jde o subjektivní pocity stěžovatelek, které nebyly nijak blíže konkretizovány či podloženy konkrétními skutečnostmi. Za této situace nelze dovodit, že by došlo k porušení jejich procesních práv, a tyto námitky je proto nutno odmítnout jako nedůvodné.

[49] S ohledem na skutečnost, že Nejvyšší správní soud v projednávané věci shledal vadu řízení, která se týká zásadní otázky, na níž stěžovatelky zakládaly svůj nárok na přiznání mezinárodní ochrany (řádné zjištění a vyhodnocení skutkového stavu věci), bylo by předčasné zabývat se v tomto okamžiku dalšími námitkami, které směřují k naplnění důvodů pro možnost jejího přiznání.

[50] Ze všech shora uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost stěžovatelek je důvodná. V souladu s § 110 odst. 1 s. ř. s. proto zrušil napadený rozsudek krajského soudu. Vzhledem k tomu, že v dalším řízení by krajský soud – s ohledem na zjištěné vady řízení a závazný právní názor Nejvyššího správního soudu – neměl jinou možnost než zrušit rozhodnutí žalovaného, rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. ve spojení s § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. tak, že zrušil rovněž rozhodnutí žalovaného a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[51] V tomto řízení bude žalovaný vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku [§ 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. ve spojení s § 78 odst. 5 s. ř. s.]. Při novém posouzení žádosti stěžovatelek o mezinárodní ochranu se bude povinen zabývat i skutečnostmi plynoucími z Informace (viz zejména odst. [39] výše) ve vztahu k jejich azylově relevantním tvrzením a identifikuje a vyhodnotí i nejlepší zájem nezletilé stěžovatelky b).

[52] Podle § 110 odst. 3 věty druhé s. ř. s. rozhodne Nejvyšší správní soud v případě, že zruší podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. rozhodnutí žalovaného, o nákladech řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení před krajským soudem. Náklady řízení tvoří v tomto případě jeden celek a Nejvyšší správní soud tak rozhodl o jejich náhradě výrokem vycházejícím z § 60 odst. 1 s. ř. s. Stěžovatelky byly na základě rozsudku Nejvyššího správního soudu ve věci úspěšné, mají proto vůči neúspěšnému žalovanému právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů.

[53] Stěžovatelky byli ve smyslu § 11 odst. 2 písm. i) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v relevantním znění, osvobozené od placení soudního poplatku v řízení o žalobě i o kasační stížnosti. V řízení o žalobě nebyly zastoupené advokátem a z ničeho neplyne, že by jim v souvislosti s řízením o žalobě vznikly jakékoli jiné náklady.

[54] V řízení o kasační stížnosti byly stěžovatelky zastoupené advokátem JUDr. Štěpánem Pastorkem, Ph.D. Stěžovatelkám proto náleží náhrada nákladů spojených s tímto zastoupením; pro určení její výše se použije v souladu s § 35 odst. 2 s. ř. s. vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

[55] Vzhledem k tomu, že zástupce v řízení o kasační stížnosti zastupoval společnými úkony dvě stěžovatelky, náleží stěžovatelkám dle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, ve znění účinném do 31. 12. 2024, za každý úkon právní služby provedený do 31. 12. 2024 náhrada nákladů řízení vypočtená dle advokátního tarifu snižená o 20 %, a to za každou společně zastupovanou osobu. Stěžovatelkám tedy náleží náhrada nákladů řízení ve výši 3 x 4 960 Kč za tři úkony právní služby dle § 11 odst. 1 písm. b) a d) ve spojení s § 9 odst. 4 písm. d) a § 7 bodem 5 advokátního tarifu (převzetí a příprava právního zastoupení, a dvě doplnění kasační stížnosti), dále paušální náhrada hotových výdajů za tyto tři úkony ve výši 900 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu) a částka odpovídající DPH ve výši 21 % (3 313, 80 Kč).

[56] Za úkon právní služby dle § 11 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 9 odst. 5 a § 7 bodem 5 advokátního tarifu, ve znění účinném od 1. 1. 2025, provedený po 1. 1. 2025 [doplnění kasační stížnosti po rozhodnutí krajského soudu ve věci manžela stěžovatelky a)], pak stěžovatelkám dle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, náleží náhrada nákladů řízení ve výši 4 620 Kč za první zastupovanou osobu, ve výši 3 696 Kč za druhou zastupovanou osobu, náhrada hotových výdajů ve výši 450 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu) a částka odpovídající DPH ve výši 21 % (1840,86 Kč).

[57] Nejvyšší správní soud tak přiznal stěžovatelkám náhradu nákladů řízení v celkové výši 29 701 Kč (zaokrouhlení provedeno dle § 146 odst. 1 daňového řádu). Tato částka jim bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 30 dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku k rukám jejich zástupce.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 31. října 2025

Mgr. Radovan Havelec
předseda senátu